

**ELMALILI
M. HAMDİ YAZIR
SEMPOZYUMU**

Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

2-4 Kasım 2012

Elmalı Hamdi Yazır Sempozyumu

Editör : Prof. Dr. Ahmet ÖGKE

Doç. Dr. Rifat ATAY

Yayın No : 601

Sempozyum ve Paneller Serisi: 50

ISBN: 978-975-389-835-5

15.06.Y.0005.601

Yayıncı Sertifika No: 15402

© Bütün Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.

1. Baskı, Kasım 2015, Ankara, 600 Adet

İLKSAY Kurulu'nun 21.08.2013 tarih
ve 19-2 sayılı kararıyla uygun görülmüş ve
Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti'nin
05.11.2013 tarih ve 1471/18-b sayılı kararıyla basılmıştır.

BASKI :
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETİMİ
BASİMEVİ | PRINTING HOUSE

Serhat Mah. 1256 Sokak No:11

Yenimahalle / ANKARA

Tel : 0312 354 91 31 (pbx)

Faks : 0312 354 91 32

e-posta : bilgi@diyanetvakfiyayin.com.tr

ELMALILI HAMDİ YAZIR'DA TE'VİL ve TEFSİR TERİMLERİ*

Prof. Dr. H. Yunus APAYDIN

Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Hukuku Anabilim Dalı, Kayseri

Bazen insanların çok iyi bildiklerini düşündükleri konularda o kadar da iyi olmadıkları basit bir soru-cevap uygulamasıyla bile anlaşılabilir. Kullandığı bir kelimenin anlamını sorsanız, çoğu kimse bu kelimenin anlamını doğru ve tatmin edici bir şekilde açıklayamaz. Tefsir de kısmen böyle bir kelime. Bu konuşmada benim asıl niyetim, "bir tartışma zemini hazırlamak", "bir tartışmaya zemin hazırlamak". Yoksa ki çıkıp burada nihai doğruları söylemek gibi bir iddiam yok. Tabii ki doğruları söylediğimi düşünüyorum, hatta kendi açımdan bundan eminim. Fakat söylediklerimin nihai doğrular olduğu iddiasında bulunmam uygun ve doğru olmaz. Sözlerimin doğruluk derecesi, şimdi burada ve/veya daha sonra yapılacak tartışmalar sonucunda ortaya çıkacaktır. Burada söyleyeceklerim, herkesin iyi bildiğini zannettiği "tefsir" in ne idüğünün ortaya çıkmasına yardımcı olabilirse, amacına ulaşmış sayılır. Tefsir hakkında söyleyeceklerimi de Elmalılı Hamdi Yazır üzerinden, onun *tefsir* ve *te'vil* terimlerine getirdiği açıklama üzerinden yapmaya çalışacağım, inşaallah...

Abdullah Çolak kardeşimin, Elmalılı Hamdi Yazır'ın fıkıhçılığı ile ilgili söyledikleri bazı şeyler var. Ben Elmalılı'dan naklettiği bir hususa temas edip, onunla bağlantılı olarak, ilim geleneğimizin kop-

* Tebliği, Sempozyum Düzenleme Kurulumuzun bütün çağrılarına rağmen bildiri metnini göndermediğinden, konuşmasının bant çözümü tarafımızdan yapılarak bu metin oluşturulmuştur.

masının bizi nerelere götürdüğünü vurgulamak istiyorum. Malum, genelde İslâm Hukuku'nun delilleri, kaynakları sayılırken, "dört" denilir ve Kitap, Sünnet, icma' ve kıyas şeklinde sıralanır ve bunların hepsi delil olarak görülür; ben, âcizane, yıllardır, delilin üç olduğunu, kıyasın ise delil değil, bir yöntem olduğunu söylüyordum. Elmalılı Hamdi'nin de kıyasa yöntem dediğini burada hep beraber duymuş olduk. Bu benim açımdan sevinilecek bir şey, çünkü yıllardır iddia ettiğim bir görüş destek bulmuş oluyor. Ama bu, bir yönüyle üzülmenecek bir nokta, aslında. Neden? Çünkü ben delil yöntem ayrımını yapıyorum, fakat benden önce bu ayrımı yapan Elmalılı'dan haberim yok. Maalesef biz, klasik, geleneksel mirasımızla sağlıklı ilişki kurup, onu içselleştirip, onun üzerinden yeniden bir söylem üretmeye kalkışmamışız, daha doğrusu buna ihtiyaç hissetmemişiz. Dolayısıyla gelenek bağı koştuktan sonra da bazen -benim örneğimde olduğu gibi- "hâsılı tahsil" gibi, Amerika'yı yeniden keşfetmek gibi ucubelerin, acayip işlerin, içine girmek durumunda kalmışız.

Şimdi benim meseleme gelecek olursak, *tefsir* ve *te'vil*, bu çok kullandığımız, tarihsel tecrübeye, literatürde değişik şekillerde açıklanmış iki kavram. Bunların ilişkileri üzerinde de çok şey söylenmiş. Fakat âcizane ben, az önce söylediğim gibi tefsirin ne idüğünü tartışma gündemine getirmek istiyorum. Tefsir hocalarından özür diliyorum, hakikaten onlarda antipati uyandıracak bir sunum olacak, neticede bu. Yanlış anlaşılmaktan da, aslında, korkuyorum; ama bunu, yani tefsir konusundaki tespitlerimi, düşündüklerimi de söylemem lâzım...

Şimdi, bu yanlış anlaşılma korkusuyla ilgili daha yakınlarda yaşadığım bir tecrübeyi kısaca söyleyeyim: Bir sempozyumda bir hadisçi akademisyen "*Bir ihtisas medresesi olarak Dâru'l-Hadisler*" başlıklı bir tebliğ sununca, ben "*Sayın Hocam, bu 'Hadis ilmi' dediğimiz ilim, 'ilmü rivâyeti'l-hadis'tir, yani Hadislerin rivayet edilmesi ilmidir, bu da bir hadisin Hz. Peygamber'e nispetinin, isnadının sıhhatiyle alâkalıdır; bu da miadını doldurmuştur. Dolayısıyla bu konuda nasıl ihtisas yapılacaktır? Yani olmuş, bitmiş, tamamlanmış bir süreçten söz ediyoruz*" dediğimde bana

Hocam: “*hadisi küçümsemeyin, hadis dinin temelidir*” şeklinde cevap verdi. Ben de biliyorum, Hadis, daha doğrusu Sünnet’in dinin temeli olduğunu, ama benim bahsettiğim şey ‘ilmü rivâyeti’l-hadis. Dolayısıyla, şimdi burada tefsir hakkında sınırları zorlayan bir iki lâf edeceğim, ‘Kur’an dinin temelidir’, ‘Kur’an anlaşılmeden din nasıl yaşanır’ gibi cevaplara inşaallah maruz ve muhatap olmayız. Bir noktayı daha, yine bu yanlış anlaşılma meselesiyle ilgili yaşadığım bir olayı da kısaca anlatayım: Yine bir Hadisçi Hocamız. Bu son yüzyıl enteresan bir yüzyıl; özellikle sözünü ettiğim bu iki ilmin nasıl içerik değiştirdiği ve başka siyasi ideolojik amaçlar için nasıl işlevsel kılındığı açısından da tahlil edilmeye değer, diye düşünüyorum. Şimdiki zamandaki Hadisçiler, son yüzyıldakiler diyelim isterseniz, hadisleri anlama işini çok abarttılar, hadis ilminin anlamayla ilgisini de çok vurguladılar. Bir toplantıda ben, Hadis ilminin anlamayla ilgili olmadığını söyleyince, bir Hadis Hocamız şöyle karşılık vermişti: “Yahu eskiden bir kişi hem Hadis ile hem Fıkıh ile hem Kelam ile uğraşabiliyordu. Yunus Hoca, bu ilimler arasına *demir perde* koydu...”. Ben böyle demiyorum; ben diyorum ki; bir Hadisçi, Hadisçi kisvesiyle, hadisçi kimliğiyle Hadis metodolojisini kullanarak anlamadan bahsedemez. Fakat kisveyi değiştirir, şapkayı değiştirir, Fıkıh kisvesini giyer, Fıkıhın metodolojisini kullanır, o zaman ahkâm ile ilgili hadisleri anlamakla, yorumlamakla uğraşabilir; böyle bir *demir perde* yok. Burada ben, bir ilmî yöneliş, ilmî metodoloji meselesinden bahsediyorum; “*bir kisveyle, bir şapkayla ne yapabiliriz?*” ile ilgili benim söylediklerim. Bu şekilde de yanlış anlama, maalesef, söz konusu olabiliyor.

Tefsire geldiğimiz vakit, âcizane (*Hocam, yedi dakika geçti, daha ben bismillah demedim*), general motor gibi konuştuğca ısınan bir kimseyim. İsmail Kara Hoca’nın “üç dönem üç Elmalılı” ifadesini andıracak şekilde ben de tefsiri, müsaade ederseniz, üç döneme ayıracağım, üç tane kavram takdim edeceğim. Ne demek istediğim, inşaallah, daha iyi anlaşılır. Bir *Ehlü’t-Tefsir* tabirimiz var, bir *Müfessir* tabirimiz var, bir de *Tefsirci* tabirimiz var. Bunların üçü de birbirinden farklı... Bu farklar nerde, başkanın bana müsaade ettiği ölçüde bu farkları

göstermeye çalışacağım, haddim olmayarak. Fakat en başta da dediğim gibi, tartışma gündemi oluşsun, diye bunları söylüyorum. Bu tartışma gündeminin nihai yararının, inşaallah, İlahiyat Fakültele-ri'nin yeniden yapılandırılması sürecinde faydalı olacağını ümit ediyorum. Sözleri söylemek bizden, tesirini halk etmek Cenâb-ı Al-lah'tan.

Kur'ân-ı Kerîm, Hz. Peygamber'e, yaşayan ve anlayan bir insana indirilmiş bir kitap; arkeolojik kazılarda bulunmuş ve ne dediği ilkten anlaşılmaya çalışılan bir kitap değil. Hz. Peygamber'in de iki temel görevi var; bunlardan biri *tebliğ*, diğeri *teybin*. Buradan bizim çıkaracağımız netice; Kur'an'ın tebliğ ve teybin itibariyle bir boşluğu yoktur. Daha açık söyleyecek olursam, Kur'an anlaşılmış ve hayata geçirilmiş bir kitaptır. Dolayısıyla Müslümanların önünde *Kur'an'ın anlaşılması* diye bir sorun yoktur. Bunu çok iddialı söylüyorum: *Kur'ân'ın anlaşılması, yeniden anlaşılması*, diye bir sorun yoktur -*yeniden anlama* ve *yeniden inşa* tabiri de koyuyorlar-. Çünkü böyle bir iddia Kur'ân'ın lââyık-ı veçhiyle, aslı sorumlusu olan Hz. Peygamber tarafından beyan edilmediği, anlamının ümmete duyurulmadığı şeklinde bir içeriğe sahip olabilir ki bu içerik çok tehlikeli bir yola götürebilir, bizi. Şu halde "*anlam* tamamdır", madde bir. Bu itibarla *anlamı* tamamladıktan sonra işler duracak mı? Hayır. *Anlam* tamam, *anlamın* yanında kullanmamız gereken ikinci bir kelime daha var; o da *yorum*. *Yorum*, kıyamete kadar süreklidir. Bu yorum işi, değişik disiplinler tarafından bir şekilde yerine getirilecektir. *Yorum* için bir kesinti, asla, düşünemeyiz, fakat *anlam* için bir sonlanma ve durma noktası düşünmemiz lâzım. Şimdi "hitap" dediğimiz işi, eğer Kur'ân'ı Allah ile kulları arasında, Allah ile Peygamber arasında bir diyalog kabul edecek olursanız, ki öyledir, diyalog denilebilmesi için ne söylenildiğinin o anda anlaşılması, anlama işinin tamamlanmış olması lâzım. Tamamlanmış olan bu anlamı aşma yönündeki her faaliyetin tahrif riskini içerdiğini düşünüyorum. Mesajın tahrifi riski her zaman vardır. Peki, bu bağlamda Tefsir nereye oturuyor?

Tefsirin mahiyetini ortaya koyan çok güzel tarifler var, ben bu tanımların çoğunu yanımda getirdim, keşke geniş bir konuşma imkânı olsa onları tek tek size arz edip üzerinde konuşsam ve Hocalar bu konuşmamı müzakere etse, bundan çok memnun olurum, fakat maalesef buna vakit ve imkân yok. O bakımdan çok öz bir şekilde tefsirin mahiyetine işaret etmekle yetineceğim.

Sivasî, *Uyûnu't-tefâsîr*'de, tefsirin aslen keşf ve ızhar olduğunu belirttikten sonra tanımını şu şekilde verir: "Tefsir, âyetin mânasını, şe'nini, kıssasını ve hangi sebep üzerine indiğini, buna açıkça delâlet eden bir lâfızla tavzih etmektir". Elmalılı, *Kamus*'daki "el-Fesru, el-ibâne ve keşfu'l-muğatta" ifadesini "fesr; ibane etmek ve örtülüğü açmaktır" şeklinde çevirdikten sonra "Bunun zahiri ma'kulden ziyade mahsûse, meanîden ziyade ecsâma aid görünüyor, lâkin Rağıb'ın müfredatında fesr 'makul bir ma'nayı ızhar eylemek' diye ifade edilmiştir" demiştir. Ancak Süyûtî, Rağıb'tan şunu da nakleder: "Tefsir ekseri kullanımı lâfızlar ve lâfızların müfredatı hakkındadır".

Tefsirin mahiyetine ilişkin söylenmiş şeyleri burada tek tek inceleme fırsatımız yok. Ama bana öyle geliyor ki, tefsir esas itibarıyla Kur'an lâfızlarının müfretlerini açıklar. Tefsir'in işi müfret lâfızları açıklamaktır. Meselâ Tirmîzî'nin Sünen'inin "Kitâbü't-Tefsir", bölümünde, Fatihâ'nın tefsiri babında "ğayrılmağdûbi aleyhim" in Yahudiler, "dâllîn" in de Hıristiyanlar olduğuna dair Hz. Peygamber'in sözü dercedilmiştir. Bu arada bazı Hadis kitaplarındaki yer alan "Kitâbü't-Tefsir"lerin ne anlama geldiğinin de iyi düşünülmesi gerekir. Bir hadis hocamız, "Sünnet, Kur'ân'ın büsbütün beyanı olduğu halde bazı Hadis kitaplarındaki "Kitâbü't-Tefsir" bölümlerinde çok az hadis var, bunu anlayamıyorum" demişti.

Yine orada geçen bir tefsir örneği, "ve kezalike caalnakum ümmeten vasatan" { وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا } (*Bakara* 2/143) âyetinde geçen "vasat" kelimesini, Hz. Peygamber'in "adil" olarak açıklamasıdır. (vasatan ey adlen). İşte tefsir bu. Ne oldu? Kur'ân'da geçen bir kelimenin, yine Arapça bir kelimeyle muhatapların daha iyi anlayacağı bir hale getirilmesi... Buna çok dikkat etmek lâzım; Tefsir, tefsirin

açıklama yönü, büyük ölçüde müfret lâfızlara, tek tek lâfızlara ilişkindir. Cümlelerin bir sistematik bütünlük içinde açıklanması ayrı bir meseledir ve doğrudan Tefsirin konusu da değildir. Tabîî, ben uzatmayayım, Tefsirin başka tariflerde sayılan konuları var, meselâ esbâbü'n-nüzul, mekkî-medenî gibi. Onlar şimdi dursun, ben onlara değinmeyeceğim. Tefsir budur. Bu şekildeki tefsir işi, *ehlü't-tefsir* tarafından yapılmıştır. Tefsirin üç döneminden birincisi ve en esaslısı budur. Bu süreç Hz. Peygamber ve Sahâbe ile sınırlıdır. Ebû Mansûr el-Matürîdî'nin "tefsir sahâbe'ye aittir, tevil ise fukahaya" sözünü bu bağlamda anlamak gerekir. Ehlü't-tefsir kapsamına, Tabîîn'in dâhil olup olmadığını ayrıca düşünmek, değerlendirmek gerekir. *Ehl-i tefsir*'in yaptığı iş Kur'ân'ın müfret lâfızlarıyla ilgili açıklamalar getirmek, iniş/nüzul süreciyle ilgili bilgiler vermek, hatta bir âyetin hikâyesini anlatmaktır. Yani, ne oldu da bu âyet indi, ne üzerine indi, gibi işler o anlamda bu *ehlü't-tefsir*in ağzına baktığımız işlerdir. Bu büsbütün rivayettir. Rivayet, yani Hz. Peygamber söyleyecek, Sahâbe söyleyecek, belki Tabîîn söyleyecek, ondan sonra biz nakil yoluyla anlamı bunlar içerisinden bulup çıkaracağız. *Ehlü't-tefsir* dönemi diye adlandırdığım dönem budur. Ehl-i tefsir, İbn Haldûn'un ikili tefsir tasnifindeki "naklî tefsir" in kaynağını temsil eder. Sonraki sistemleştirme dönemi açısından bu dönemin verileri en temel malzemedir ve bu malzeme dikkate alınmadan sahih anlama ulaşılması neredeyse mümkün değildir.

Tefsirin ikinci dönemi, büyük ölçüde ilimlerin teessüs ettiği dönem ve sonrasına tekabül eder. Bu dönemde karşımıza *Müfessir* çıkar. Tefsir'in ikinci dönemini "Müfessir dönemi" olarak adlandırıyorum. Bu dönemde olan şudur: Daha önceki dönemde tamamlanmış ve sunulmuş olan anlam bu dönemde, sistematik ve tutarlı bir bütünlüğe kavuşturulmuştur. Bu sistemleştirmeyi yapan ilimlerin başında kelâm ve fikhî saymak lâzımdır. İlmü'l-ahlâk denilen tasavvufu da buraya dâhil edebiliriz. Bu ilimler, mevcut anlamı sistemli bir bütünlük haline getirmişler ve üretimlerini bu sistematik kurgudan hareketle yapmışlardır. Bir yönüyle bu ilimler anlamı hem koruyan hem

de işlek bir yorum mekanizmasına dönüştüren yapılar olarak da görülebilir.

Bu süreçten sonra yazılan tefsirler, özellikle bu üç disiplinin ürettiklerini derli-toplu bir şekilde sunmaktan ibarettir. Meselâ, Fahrettin Razî böyledir, Keşşâf böyledir, Kurtubî böyledir, aklınıza gelen diğer tefsirler böyledir. Bu tefsirlerin her birinde öncelikler ve vurgular farklıdır, fakat yaptıkları iş, öteki disiplinlerin ürettiği, ortaya koyduğu sonuçları Kur'an bütünlüğü içerisinde âdeta bir "show room" gibi insanların önüne sunmaktan ibarettir.

Bu dönemde dile ilişkin boyutu da hatırlamak gerekir. Amaçlar doğrultusunda mânânın tediyesini nasıl gerçekleştirdiği lügat ve belâgat üzerinden de gösterilmiştir ve bunun en başarılı örneği Zemahşerî'nin *el-Keşşâf*'ıdır. Tefsirin dile ilgili bu yönü, İbn Haldûn'un ikili tefsir tasnifinde dile ilişkin boyut olarak gösterilir.

İşte Elmalılı Hamdi Yazır, bu *müfessir* döneminin -Türkiye açısından- belki de sonuncusudur: 'Son Müfessir'.

Şimdi... Son döneme gelelim... Gerçi o aralar için söylenecek çok lâf var, ama vakit yok. Üçüncü dönem de bu son yüzyıldaki *tefsirci* dönemi. Önceki iki dönem hakkında konuşmak, nispeten kolay ama bu dönemi, yani "tefsirci dönemi"ni anlatmak sıkıntılı. Burada birçok tefsirci hocamız var, üstelik benim dekanım da burada, kendisi tefsirci.

Oturum Başkanı: Başka Tefsirci Hocalarımız da var burada.

Tefsirci dönemi, maalesef, son bir-iki yüzyıldaki reformasyon meselesiyle girdili çıktı. Dikkat edilirse bu son dönemdeki reform çabaları iki ilim üzerinde yürütüldü, daima. Başta Hadis, sonra da Tefsir. Niye? Şimdi "Kaynaklara dönüş" dediğiniz vakit, aradaki geleneği -İsmail Kara Hoca'nın ağzına sağlık- ve ulema aracılığını ihmal ettiğiniz vakit, bu âyetlere ve hadislere istediğiniz şeyi söyletme şansınız çok yüksek. Lâfız orada duruyor, ağzı yok, dili yok, sen istediğin tarafa çekiyorsun. Onu tahriften koruyan, o anlam etrafında oluşan, sözünü ettiğim, gelenektir. Geleneğin kurucu ve koruyucu disiplini ise Fıkıh'tır. Bu çerçevenin dışına çıkarak, bir Tefsir, Hadis

açıklaması yapmak ne derece otantik, sağlıklı olur? Bunu sizin takdirlerinize bırakıyorum. Çok basit bir örnek verecek olursam, maalesef son dönem Tefsirciler -istisnalar beni affetsin- rol kapma mücadelesi içindeler, yani öteki disiplinlerden rol kapmak için uğraşiyor. Meselâ, biz Fıkıh Usûlü anlatıyoruz, işte "Nesih teorisi şöyledir, nesih şöyle gerçekleşmiştir, filan" diyoruz, tefsirci "Nesih yoktur" diyor. Biz "Adet gören kadın ibadetlerden muaftır, ibadet edemez" diyoruz, Tefsirci "Adet gören kadın bunu yapabilir" diyor. "Biz anlam tamamdır, yeniden anlaşılacak bir şey yok" diyoruz, Tefsirci "Bu âyeti herkes yanlış anlamış" veya "Bu âyet hiç anlaşılmamış" diyebiliyor. (Anlam ve yorumu farklı değerlendirdiğimi hatırlatmak isterim). Yani tefsirin tanımının ve tarihsel tecrübenin kendilerine çizdiği sınırı, -aşıyorlar demeyeyim, beni affetsinler- dışına çıkıyorlar. İnşaallah Tefsir ile Hadis ile ilgili söylediklerim, sağduyulu bir şekilde tartışılır, gereksiz alınganlıklar gösterilmez. Esasında ben hiçbir zaman kişileri hedef almam, sözleri, işleri değerlendiririm, burada söylediklerimin de alınganlığa yol açmamasını dilerim. Ben tefsirle ilgili konuştum, birisi de çıkıp fıkıh, fıkhı usûlünü teşrih masasına yatırsa, onu da tartışsak, sanıyorum çok yararlı olur. Ne yapıyoruz? aslında ne yapmamız lâzım? gibi sorular gündemimize girerse, bundan hayırlı sonuçlar doğabilir.

İsterseniz burada bırakayım, ayrıntıya başka zaman ve başka bir vesileyle değinmek dileğiyle. Bu konuyu her zaman ve her yerde konuşmaya hazır olduğumu bildirerek huzurlarınızdan saygıyla ayrılıyorum. Dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Talip TÜRCAN (Oturum Başkanı):

Ben de Yunus Apaydın Hocamıza çok teşekkür ediyorum, çok önemli şeyler söyledi. İzin verirseniz, bir dakikada ben, bir iki şey ilâve edeyim, Hocam'ın söylediklerine. (*Prof. Dr. Zeki Duman, "Ben de bir iki şey söyleyebilir miyim?"*). Hocam, ben söyleyeyim, size de söz vereceğim, siz de söyleyin. Ben Yunus Apaydın Hocam'a katılıyorum, gerçekten. Geleneğimiz Kitap ve Sünnet'in anlamını tükettiğini kabul eder; yani gelenek bunların anlamını belirliyor olduğunu kabul

eder. Böyle olmasa zaten sorun çıkar. Meselâ, Şatîbî "Biz Hz. Peygamber (s.a.v.) ve sahâbenin bilmediği anlamları Kur'ân'a yükleyemeyiz. O zaman o metni tahrif etmiş oluruz." der. Fakat Hocam yorumdan bahsetti. Yorumun da anlamı anlamsızlaştırmaması gerekir, tahrife dönüştürmemesi gerekir. Meselâ bir âyetin anlamı başka bir şeydir, fıkhen amel edilebilirliği başka bir şeydir. Bir hadisin sıhhati başka bir şeydir, onunla amel edilebilirliği başka bir şeydir. Yunus Hocam'ın bahsettiği hususlar budur, diye düşünüyorum. Biz şu anda, modern dönemde, ilâhiyatçılar geleneğimizi tahrif etmekle meşgul oluyoruz, bence; adaptasyonlar yapıyoruz, seçmeler yapıyoruz; olduğu gibi kavramaya çalışmıyoruz. Olduğu gibi kavrayalım, sonra ne söyleyeceksek söyleyelim, diye düşünüyorum.

Bir de Elmalılı merhumun seferilik konusundaki tavrını, tutumunu bir icthad olarak görmüyorum. Niçin? Çünkü bizim klasik Fıkıh Usulü, çoğunluğun benimsediği usul ilkeleri çerçevesinde bunun, bir icthad olduğunu düşünmüyorum. Bu norm-amaç meselesi çok çalışılmıştır. Klasik usulcülerin bir *el-melikü'l-müreffeh* örneği vardır; bu meseleyi çok yönlü tartışmışlardır. Bir de ibadete ilişkin bir konuda böyle yaklaşımı, ben, usul ile bağdaştıramadığımı da söylüyorum. Hocam, buyurun!

Prof. Dr. Zeki DUMAN (Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fak. Dekanı):

Yunus Bey -teşekkür ediyorum, tebliğinden dolayı- cins bir kafadır, düşünür ve üretir. Gerçekten zamanımızda ihtiyaç duyulan düşünürlerden birisi, kafalardan birisi... Fakat şunu söyleyeyim: Tefsir ile ilgili söylediklerinin tamamı, -kaynaklarını teker teker biliyorum, İmam Matürîdî, Kafiyeci... Evet, hepsi var, gelirken de zaten konuştuk- şimdiye kadar söylenmemiş şeyler değil, şimdiye kadar söylenmemiş değil... Meselâ Kafiyeci'nin tefsir tarifi şudur: *et-Tefsir şerhu'l-lafz ve beyânu ma'ne'l-maksûd*, yani lâfzı şerh etmek -şerhin içerisinde elbette ki müfretlerin hepsini irablarıyla ortaya koymak ve o lâfızdan maksud mânayı, gerekiyorsa, beyan etmektir. Bu, taa öncelerden beri, İmam Matürîdî de aynı şeyleri söylemiş, hepsi de aşağı yukarı

Matürîdî'ye dayanıyorlar. Dolayısıyla Tefsir ile ilgili söyledikleri ve bu gün de söyleniyor. Bu, bir.

İkincisi de yani "Alındın mı?" lâfını keşke söylemeseydi, hiç değilse geçmese, bir de küçümseyici tavrı iyi değil. İnsan fikir üretir fakat küçümseyici tavrı hiçbir zaman iyi değildir. Her eser bir emek mahsulüdür, dolayısıyla isterdim ki -benim de tefsir ve te'vil konusunda çalışmalarım var, bir de tefsirim var, Allah'a hamdolsun, ben Elamlılı'nın öğrencisiyim, yıllarca onu okumuş ve onun yöntemini almış birisiyim, tefsirim ortada- tenkit etsin, şu ve şu mânayı vermiş. Meselâ biraz önce Fıkıhçılarının tavrını şöyle bir seyrettim, Elmalılı merhum seferîlikle ilgili fikirlerini anlatırken çok makul, çok mantıklı... O tarifi ele alıyor; normal yolda mutad vasıtayla üç günlük mesafeyi kat etmek üzere yola çıkan kimse seferîdir, diyor. Yani seferîlikte esas, vasıta ve yol, mesafedir. Bunu koymuş... Bu gün yol da değişti, mesafe de değişti. İşte Kayseri'den buraya uçakla geldik, uçakla gidiyoruz. Dolayısıyla...

Prof. Dr. Talip TÜRÇAN (Oturum Başkanı):

Af edersiniz Hocam, bu yaklaşımla Kur'ân-ı Kerîm'de hiçbir nassı te'vil etmezlikten kaçınamazsın, yani bütün âyetleri aynı yöntemle te'vil edersiniz, hiçbir âyet bırakmazsınız, yani meselenin çok ciddi normları var.

Prof. Dr. Zeki DUMAN: Neyse... Elmalılı'nın bir meseleyi gündeme getirmiş olması fena bir şey değil, gündeme getirmiş meseleyi ve zamanında tartışmaya açmış... Sabahleyin İsmail Kara Bey "Bazı sabiteler tartışılmaz" dedi. Ben şunu da söylüyorum -son cümlem- Kur'ân-ı Kerîm'de mensuh âyet var diyen kimse bana ispat edemez, mümkün değil, fakat ben aksini ispat ederim, kim olursa olsun. Çünkü bu konuda on beş yılını verdim ve çalıştım, makalemi yayınladım. Ben de bu konunun iddiacısıyım, bu konunun uzmanıyım, dolayısıyla sözü söylerken herkese saygı esas olması lâzım. Onun için hepinize saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Yunus APAYDIN:

Hocam'a teşekkür ediyorum. Küçümseyici bir şey dediysem, hakikaten özür dilerim; hâşâ. Hepimiz insanız, böyle bir şeye kimsenin hakkı yok. O izlenim amacım değildi, fakat o izlenim oluştu ise hepinizden helâllik istiyorum. Hakkınız helâl edin. Hayırlı akşamlar...

Prof. Dr. Talip TÜRCAN (Oturum Başkanı):

Hepinize teşekkür ediyoruz, hayırlı akşamlar...